



DOTEKY TVARU

Galerie Teiresiás, Brno
22. října – 19. prosince 2008

Koncepce výstavy:
Michaela Hanousková
Ilja Rajdová
Karolína Stehlíková

Malá výstava, kterou máte možnost shlédnout, je symbolickým příspěvkem k oslavám dvousetého výročí narození **Louise Braille**, muže, který dal jméno nejrozšířenějšímu hmatovému písmu.

Masarykova univerzita věnuje vzdělávání prostřednictvím hmatu mimořádnou pozornost a během prvních let 21. století stanula vedle Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze jako **akademické hmatové vydavatelství**. Hmatová produkce pro nevidomé je na Masarykově univerzitě starší než elektronická. Záměrně předkládáme ukázky jen těch hmatových fondů, které vzešly přímo z vydavatelství střediska Teiresiás.

K nejstarší části produkce Masarykovy univerzity patřila díla z oblasti klasické filologie. Na nich Masarykova univerzita získávala zkušenosti s hmatovým kódováním málo běžných abeced a znaků. Souběžně vznikla i **ediční řada novější české poezie**: ve spolupráci s grafickým studiem Pixl-e vydala Masarykova univerzita kolekci minimalisticky stylizovaných hmatových bibliofilii. Hmatová estetika se u nich soustředí na sazbu veršů, formát a uměleckou vazbu.

Poté následovaly desítky **učebnic matematiky, informatiky a fyziky**, důsledně respektující českou hmatovou normu publikovanou v letech 1996-97, ale především obsahující **hmatové ilustrace** (*Fyzika pro gymnázia; Souhvězdí pro nevidomé*). Reliéfní jednoúrovňová, převážně čárová grafika je pro tento účel tvořena na termosenzitivních fóliích **tepelným fuserem**. Ještě složitější byl úkol tam, kde nebylo možné se opřít o hmatovou normu (*učebnice fonetiky a fonologie*) nebo kde vnímání tvaru převládá nad vnímáním textu (*paleografie*). **Kurz heraldiky** si vyžádal využití další hmatové techniky: tepelným vakuovým tvářením plastových fólií v **termoformu** vzniká víceúrovňový plošný reliéf, kterým lze ztvárnit složitější kompozice, jako jsou erby s heraldickými figurami.

Ukázka studijního materiálu z *volební geografie* otvírá na výstavě další oblast: **hmatovou kartografii**. Za spolupráce s předním českým teoretikem tohoto oboru Petrem Červenkou vzešla z produkce Masarykovy univerzity řada situačních plánů a map, včetně *plánu města Brna*. Ve středisku Teiresiás získala zkušenosti s výrobou map na termoformu mimo jiné i Radka Fuxová, která se později komerčním způsobem chopila tvorby hmatových plánů dalších českých měst včetně Prahy.

Nejtěžší úkol představují **hmatové verze testů studijních předpokladů**. Redukce verbální složky u těchto úkolů, které nesouvisejí s jazykovou komunikací (numerické a symbolické myšlení, prostorová představivost) vede k používání složité grafiky: zobrazení členitých obrazců i těles, jejichž vzájemné vztahy má uchazeč domýšlet. Je přitom zřejmé, že zkušenosti nevidomého s prostorem jsou zcela odlišného charakteru. Vzhledem k logice vnímání hmatem lze do hmatové grafiky, čárové či plošné, převádět jen dvojdimenzionální grafiku, zatímco trojdimenzionální objekty je třeba předkládat v náležitě stylizaci in natura, jako modely. Středisko Teiresiás se díky těmto zkušenostem podílí spolu s Cermatem na hmatové verzi státních maturitních zkoušek, ve spolupráci se společností Scio také na hmatové verzi národních srovnávacích zkoušek. Návštěvník se může pokusit některou z testových úloh hmatem vyřešit, nebo se omezit na vnímání specifické estetiky, kterou si tyto artefakty uchovávají.

Petr Peňáz